KUR'ÂN'I ANLAMAK

PROF. DR.
İSMAİL YAKIT

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

YAYIN NU: 559
KÜLTÜR SERİSİ: 244

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NUMARASI: 49269

ISBN: 978-975-437-468-1

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

1. Basım: 2003
5. BASIM

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50 • (0212) 293 88 71 - Faks: (0212) 251 00 12

Kapak Tasarımı: GNG Tanıtım

Dizgi-Tertip: Ötüken

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: ANA BASIN YAYIN GIDA İNŞ. SAN.VE. TİC.A.Ş
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No:6/13, Bağcılar / İstanbul
Sertifika Numarası: 20699 Tel: (0212) 446 05 99

İstanbul- 2021

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Prof. Dr. İsmail YAKIT, 1950'de Denizli'nin Tavas İlçesi Kızılcabölük Bucağı'nda dünyaya geldi. İlk ve ortaokulu memleketinde, liseyi Denizli'de bitirdi. Yüksek tahsilini Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde (1970–1974) tamamladı.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından burslu olarak Fransa'ya gönderildi. "Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde" Doktora yaptı (1974–1979). Doktora tez çalışmaları esnasında, Sorbonne Üniversitesi'nde Mukayeseli Felsefeler Dalı'nda İhtisas Diploması aldı (1976). Kahire (Mısır) Üniversitelerinde araştırmalarda bulundu (1976–1977). Paris Tıp Fakültesi'nin Juvisy Dokümantasyon Merkezinde araştırmalar yaparak "Anthropologie biologique" sertifikası aldı (1978).

1979'da İslam Felsefesi ve Mukayeseli Felsefeler dalında Paris-IV Sorbonne Üniversitesi'nde hazırladığı evrim teorileri üzerindeki Doktora tezini "Pekiyi" dereceyle savunarak yurda döndü. Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler (İlahiyat) Fakültesi'ne Dr. Asistan olarak girdi (1980). KKTC'nde Yedek Subay olarak askerlik yaptı (1980–1981). Yardımcı Doçent oldu (1982). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Türk-İslam Düşüncesi Tarihi Anabilim Dalı'na naklen tayin oldu(1984). Doçent oldu(1986). İslam Felsefesi Profesörlüğü'ne yükseltildi ve akabinde S.D.Ü. İlahiyat Fakültesi Kurucu Dekanlığı'na tayin edildi(1993). Üç dönem arka arkaya dekanlık yaptı(1993–2003). Bu arada Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurucu Müdürlüğü görevini de yürüttü (1993–1999). Halen Antalya'da Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde Bölüm Başkanı olarak görev yapmaktadır.

Fransızca ve Arapça bilen İsmail Yakıt'ın, 40 yılı aşkın akademik hayatı boyunca, yayınlanmış çok sayıda kitabı, makale ve bildirisi vardır. Çalışmalarının bazıları İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Arapça, Almanca, Uygurca, Özbekçe ve Japoncaya çevrilmiştir.

Yayınlanmış Kitaplarından Bazıları: *Ihvan-ı Safa Felsefesinde Bilgi Problemi; Türk-İslam Kültüründe Ebced Hesabı ve Tarih*

Düşürme; Batı Düşüncesi ve Mevlâna; Atatürk ve Din; Yunus Emre'de Sembolizm, Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar; Osmanlı Araştırmaları; Hz. Peygamber'i Anlamak; İslam'ı Anlamak; Zaman Değirmeni; Yakut'tan Tarihler; Tıp Felsefesi ve Etiği Üzerine; Mevlâna'da Aşk Felsefesi; Arşiv Belgeleri Işığında Kızılcabölük; Geçmişten Günümüze Uzunpınar; Hatıralarıyla İz Bırakanlar, Türklüğü Tartışılan Meşhurlar.

Bazı Tercümeleri: *İbn Sina Felsefesi ve Ortaçağ Avrupasındaki Etkileri (Goichon'dan terc.); Galen'e Reddiye (Farabi'den terc.); Erdemli Tabip Bir Filozof Olmak Zorundadır (Galen'den terc.); İbnü'l-Arabi ve Fahreddin el- Razi'nin Düşüncesinde İlahî Ben ile Beşerî Ben (Arnaldez'den terc.)*

İsmail Yakıt'ın bütün yayınlarını görmek için:
www.ismailyakit.com

İÇİNDEKİLER

I. BÖLÜM
KUR'ÂN SEMANTİĞİ

DOĞRU BİR KUR'ÂN TERCÜMESİNDE SEMANTİK METODUN ÖNEMİ 17
I- Semantik Hakkında 17
II- Arap Dil Semantiği 19
III- *Kur'ân* ve Semantik Metod 21
Teklif 25

SEMANTİK ANALİZLER IŞIĞINDA KUR'ÂN'DA "REYB" VE "YAKÎN" KAVRAMLARI 27
Şüphe ve Dereceleri (Şüphe, Şekk ve Reyb) 28
Yakîn ve dereceleri 30

ALAQA ve İLMÎ GERÇEĞİ 35
Kavramın Semantik Analizi 35
Alaqa "Kan Pıhtısı" Değildir 37
Kaynaklar 43

II. BÖLÜM
YARATILIŞ VE EVRİM

KUR'ÂN'DA İNSANIN YARATILIŞI VE EVRİMİ 47
Kur'ân Nasıl Okunmalı ve Yorumlanmalıdır? 47

Hayatın Menşei 49
Evrim: İlahî Bir Kanun 52
"Ol" Emri 54
Nefs Vâhide 56
Evrim Merhaleleri 58
Yaratılış ve Evrim Şeması 63
Kaynaklar 66

KUR'ÂN'DA HZ. ADEM 67
Yaratma mı, halife tayini mi? 68
Hz. Âdem ilk insan mı? 70
Esma'nın Öğretilmesi 73
Secde 75
Cennet 77
Yasak Ağaç 80
Tevbe 83
Hubut 84

YARATILIŞ VE EVRİM KONUSUNDA TÜRKÇE KUR'ÂN MEALLERİNDEKİ TERCÜME HATALARI 89
I- Bakara, 2/30 89
II- Sad, 38/71, 72 94
III- Nûh, 71/14 96
IV- Nûh, 71/17. 97
Sonuç 98

III. BÖLÜM
HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

KUR'ÂN'A GÖRE İNANÇ, DÜŞÜNCE VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ 101
Kur'ân Her Türlü Fikre Açıktır. 104
Kur'ân ve Alternatif İnanç ve Düşünceler 106
Alternatif İnanç ve Düşüncelere *Kur'ân*'ın Metodu 106
Uluhiyet 108

Ahiret 110
Kitap ve Nübüvvet 110
Cihat 112
İrtidat 115
Değerlendirme ve Avrupa Birliği 118
Kaynaklar 119

KUR'ÂN AÇISINDAN DEVLET VE EGEMENLİK KAVRAMLARI 121
Devlet Kavramı 121
Egemenlik Kavramı 125
Kaynaklar 130

TARİHTE VE KUR'ÂN'DA KADIN VE KADIN HAKLARI 133

I-TARİHTE KADININ STATÜSÜ 134
A- Çeşitli Milletler ve Kültürlerde Kadın 134
B- Hıristiyanlık'ta Kadın 138
Kilisenin Büyücü Avı ve Kadın Katliamı 139
Feminizmin Doğuşu 140
C- Batı Düşüncesinde Kadın 140

II- KUR'ÂN'DA KADIN VE KADIN HAKLARI 144
1-Kadın Hakkında Bazı Uydurma Hadisler 145
2-*Kur'ân*'da Kadın-Erkek Eşitliği 147
3-Kadına Tanınan Belli Başlı Haklar 149
4-Eşlerarası İlişkiler ve Haklar: 161
5-Çok Kadınla Evlenme Konusu 165
6-Miras Konusu 166
7-Şahitlik Konusu 168
8-Toplumdan Soyutlama = Haremlik-Selamlık 172
9-Örtünme Konusu 175
10-Sonuç: 179
Kaynaklar 180

IV. BÖLÜM
RÖLATİVİZM VE SEMBOLİZM

RÖLATİF ZAMAN ve ZAMANSIZLIK 185
Sonsuzluğa Yolculuk 186
Sonsuzluktan Zamandan Bağımsız Varlık (=Tanrı) Fikrine 187
Kur'ân'da Zamansızlık ve Belkıs'ın Tahtı 189
Belkıs'ın Tahtını Kim Getirdi ? 190
Belkıs'ın Tahtı Nasıl Geldi? 193
Kaynaklar 196

KUR'ÂN'DA SEMBOLİZM 197
Sembol Üzerine 197
İslâm Düşüncesinde Sembolizm 198

I-TEBBET SURESİ VE EBÛ LEHEB SEMBOLÜ 200
Sembol Oluşları 202
Kaynaklar 205

II-ZÜLKARNEYN SEMBOLÜ 206
Zülkarneyn'in Kimliği 207
Yorumların Çıkmazları 208
Kıssanın Analizi ve semboller 210

İNDEKS
219

ÖNSÖZ

Beşeriyete *"tedebbür"* ilkesini getiren yegâne kitap *Kur'ân*'dır. Tedbir kelimesiyle aynı köke sahip olan bu kavram: "derinliğine düşünmek, ihtimalleri ve sonuçları dikkate alarak düşünmek, akla vurmak, akıl süzgecinden geçirmek.." gibi anlamlara gelir. *Kur'ân* bu ilkeyi, insanoğlunun sadece her konuda değil, aynı zamanda kendi âyetleri üzerinde de uygulamasını ister. *"Onlar Kur'ân'ı akla vurmuyorlar mı, yoksa kalpleri mi kilitli?"* (Muhammed, 47/24)

Zaman ve mekân üstü evrensel bir kitap olan *Kur'ân*'da bu anlamda akla ters bir hususun olmadığı açıktır. Şayet böyle bir durum iddia edilirse, o zaman iki ihtimalden biri doğrudur: Ya o kişinin akıl ve mantığında bir çarpıklık vardır veyahut da *Kur'ân* âyetleri, eksik ve yanlış yorumlanmaktadır.

Kur'ân kâinatın kanunlarına da ters düşemez. Çünkü kâinatı yaratan da, *Kur'ân*'ı indiren de Allah'tır. O halde ikisi arasında bir çelişki düşünülemez. Bu açıdan *Kur'ân* bir kâinat kitabıdır. Kâinata bakan, onu araştıran *Kur'ân*'ı, *Kur'ân*'a bakan ve onu araştıran da kâinatı iyi anlar. Nitekim *Kur'ân*'da kainatla ilgili felsefî ve bilimsel düşünceye açık âyetlerin mevcudiyeti bu ilkeye dayanır. Ta ki insanoğ-

lu *"tedebbür"* sonucu Allah'ın varlığı, birliği, hikmet ve kudretini idrak edebilsin. O halde kâinatı ve içindekileri araştıran müsbet ilimlerle, *Kur'ân* âyetleri arasında bir çelişki iddia edilemez demektir. Şayet böyle bir çelişki söz konusu olursa, yine iki ihtimalden birisi doğrudur: Ya ilmî araştırmalar o konuda eksiktir, henüz tamamlanmamıştır, veyahut da *Kur'ân* âyetleri yanlış tercüme ve tefsir edilmekte olup, yorumlar tam anlamıyla israiliyattan ve hurafelerden arınmış değildir.

Kur'ân'da kim neyi ararsa bir parça bulmaktadır. Nitekim tarihte biribirine zıt mezhepler, kendi görüşlerinin doğruluğunu ispat için âyetler buluyorlar ve onlara dayanıyorlardı. Problem, *Kur'ân*'ın her konuda bir bütünlük içinde ele alınmamasından kaynaklanıyor. Nasıl ki, orman hakkında bilgi sahibi olacak kişi, bir iki ağaca bakarak, bütün orman hakkında bilgi sahibi olamazsa, aynı şekilde bir konu hakkında *Kur'ân*'ın görüşünü ortaya koyacak kişi, bir iki âyetle değil, *Kur'ân*'ın bütünlüğünü dikkate alarak, ortaya koymak zorundadır. Peki bu nasıl gerçekleşecek? İşte metodoloji sorunu buradadır. *Kur'ânî* kavramların semantik analizleri yapılmalı, bir âyete verilen anlam diğer âyetlerle tevfik edilmeli ve böylece âyetler arası bir anlam zinciri kurulmalıdır. Bunu yaparken, sistemli düşünceye disipline olmuş salim bir kafa ile "tedebbür" edip, her türlü peşin yargılardan, geleneksel olarak yerleşmiş sakîm anlayışlardan, israiliyat ve hurafelerden uzak, objektif davranmalıdır. Ancak o zaman *Kur'ân*'ın ne demek istediğini gerçek olarak anlarız.

Bugün biz Müslümanlara düşen görev, daha önce neşrettiğim *"Hz. Peygamber'i Anlamak"* (Ötüken, 2003) kitabında da söylediğim gibi, *Kur'ânî* ve İslamî olan değerlerle, gerek Arap örfünden gelen ve gerekse tarihî seyri içinde şekillenen değerleri birbirinden ayırmaktır. Müslümanlar,

doğru bildikleri her değeri, üzerinde tedebbür edilmiş *Kur'ân* âyetleri ışığında yeniden sorgulayıp, böylece Hz. Peygamber'in şahsında odaklaşan *"Kur'ân Müslümanlığını"* hayata geçirmelidirler. Aksi takdirde, hayatın dışına ve gerisine itilmiş bir din anlayışına sahip, inandığı ile bildikleri arasında bir korelasyon kuramayan, kendini sorgulayamayan, yenileyip geliştiremeyen ve muhakemeden yoksun nesillerin vebalini yüklenmek zorundadırlar. *"Allah, aklını kullanmayanların üzerine belâ yağdırır."*(Yunus, 10/100).

İşte bu inanç ve düşünceler istikametinde, *Kur'ân* üzerine yaptığımız araştırmaları, katıldığımız ilmî toplantılarda ele aldığımız konuları bu kitapta bir araya getirdik. Her birini dört ana bölüm altında topladık. Kitap formuna getirildiği için bazı düzenlemeler ve tashihler yapmayı ihmal etmedik. Daha önce neşredilenleri, ilk sayfalarının altında gösterdik. Çalışmaların her biri diğerinden müstakil olduğu için, kaynakları sonlarında verilmiştir.

Araştırmalarımızı *Kur'ân*'da çok ele alınan ve bilinen konulardan ziyade; az bilinen, yanlış anlaşılan veya çok tartışılan konular üzerine teksif ettik. I. Bölümde *Kur'ân* Semantiği ve bunun nasıl uygulanacağını, II. Bölümde, *Kur'ân*'da Yaratılış ve Evrim konusunu, III. Bölüm'de *Kur'ân*'ın tanıdığı Hak ve Özgürlükleri, IV. Bölümde de *Kur'ân*'daki Rölativizm ile Sembolizm konularını ele aldık.

Tartışmalı konuları içeren âyetlerin orijinal metinlerini de göstermek zarureti hasıl olduğundan Arapça metinlerini de verdik. Âyetlerin tercümeleri genellikle tarafımızdan yapılmıştır. Zaten otuz yıldır *Kur'ân* Semantiği ile meşgul olduğumuzdan, semantik analizleri yapılmış bir *Kur'ân* Meali'nin hazırlığı içerisindeyiz.

Her şeye rağmen hatalarımız elbette olacaktır. Zaten beşerî hiçbir eser hatadan sâlim değildir. Görülebilecek kayda değer hataların bildirilmesi bu satırların yazarının minnet-

tarlık duygularını artırır. "Sadece kesin gerçeği" (Bakara, 2/2) veren kitap *Kur'ân* olduğuna göre, onun doğru anlaşılmasına ne kadar katkımız olursa o nisbette kendimizi mutlu addederiz.

Kitabı hazırlarken, Arapça metinlerin yazılmasında, indeks ve tashihlerde yardımlardını gördüğüm değerli meslektaşlarım, Yrd. Doç. Dr. Ali Galip Gezgin, Dr. Nejdet Durak ve Dr. İshak Özgel'e; baskısını her zamanki ciddiyetiyle gerçekleştiren Ötüken Yayınevi'ne teşekkürü bir borç bilirim.

Isparta, Ağustos, 2003 Prof. Dr. İsmail YAKIT

DOĞRU BİR KUR'ÂN TERCÜMESİNDE SEMANTİK METODUN ÖNEMİ*

I- Semantik Hakkında

Semantik kelimesi, Grekçe "*sémantiké-sémantikos*"dan gelme bir kelime olup, "*anlam veren, anlamlıyan, anlamını belirten*" demektir. Buradan hareketle bir disiplin olarak *"semiologie=anlam bilimi"* anlamına gelir ki, Arapçada buna *"ilmu'l-ma'nâ=anlam bilimi"* terimi karşılıktır.

Semantik, bir bilim dalı olarak, kelimelerin anlamlarını analiz eder, etimolojik kökten itibaren tarih boyunca kazandığı müştakların ve anlamlarının bir analizini verir. Hangi anlamın sonradan girdiği, hangi anlamın çarpık ve kökten uzak olduğu kendiliğinden ortaya çıkar. Bir kelimenin veya bir kavramın semantik analizini yapabilmek için ilkin o kelimenin veya kavramın etimolojisi bilinmelidir. Daha sonra semantik kurallar gereği tarih boyunca diğer anlamları ve o kelimeden üretilen diğer kelimelerin anlamlarını tesbit etmek gerekir. Bu işlemlerden sonra etimolojideki anlam esas tutulmak kaydiyle hepsinde gizli olan bu kök mânâ aranmalıdır. Buna uygun olmayanlar sonradan kazandırılmış anlamlardır. Uygun olanlar zaten semantik tanıma hazırdır. Semantik tanımlar esas itibariyle dilin mantık örgüsüne uygundur. Etimolojik sözlüğü

---

* I. Din Şurası, Dinî Yayınlar Komisyonu I. Tebliği, 1-5 Kasım 1993, T.C.Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara; II. Baskısı *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* C. I, Sayı 1, Isparta 1994, s.17-24.

tam olarak hazırlanmamış bir dilin kelimelerinin semantik analizini yapmak mümkün olmaz. Semantik analizi yapılamayan bir dil üzerine ilmî terminoloji oturtulamaz. Bugün semantiği yapılabilen ilme temel olmuş diller bilindiği kadarıyla; Sanskritçe, Grekçe, Arapça ve Lâtince'dir. Bugün Avrupa dilleri bile kendi etimolojilerini Grekçe ve Lâtince üzerinden yapmakta, semantik analizleri de bu dillerden gelen kelimelere göre yürütülmektedir. Meselâ İngilizcenin kendi başına bir semantiği yoktur. Zira İngilizcede bir fonetik birlik yoktur. Pekçok kelime müstemlekelerden toplanmış olduğundan etimolojileri de farklıdır. Türkçemiz, semantik analize uygun bir görünüm arzetmekte ama tarihî ihmaller sebebiyle etimolojisi hazırlanmamıştır.

Semantiğin birçok çeşitleri vardır: Analitique, structurale, synchronique, diachronique (=historique) gibi. Bunların her birini açıklamak bu bölümün sınırlı çerçevesi içinde pek müsait olmayacağından burada sadece ismen bahsetmek istiyoruz. Kısaca semantik; anlam ile kelime, kelime ile obje ilişkilerini, anlam değişikliklerini, kavram kargaşasını, eş anlamlı, çok anlamlı kelimeleri ve onların yapısını vs. inceleyen bir bilim dalıdır. İlim olarak kuruluşu yeni ama, varlığı dillerin ortaya çıkışı kadar eskidir. Bir ilim olarak değil de kısmen de olsa semantikle meşgul olanlar yok değildir. Eflatun, Aristo, İbn Fâris, İbn Sînâ, İmam Mâturidî'yi sayabiliriz. Günümüzde İzutsu, zıt kavram semantiği üzerinde durmuş bir Japon araştırıcıdır. Batı'da Bloomfield, Buyssens, Guirand, Katz, Saussure, Mounin vs. gösterebiliriz. Şurası muhakkaktır ki, Batılılar, Grekçe ve Lâtinceye dayalı bir semantik yapmaktadırlar.

Kısaca semantik bir ilim dalı olduğu kadar, kavram kargaşasını önlemede, doğru anlamı bulmada bir metottur. Ülkemizde bu ilim henüz çok yenidir. İzutsu'nun *"Kur'ân'da Allah ve İnsan"* adlı eserini tercüme eden Dr. S. Ateş, zıt kavram semantiği konusunda bazı bilgileri dilimize kazandırmıştır. Prof. H. Atay, kardeşleriyle beraber hazırladıkları *"Arapça-Türkçe Büyük Lüğat"*ta semantik tahlile imkân verecek etimolojiler

üzerinde durmuştur. Ayrıca bu satırların yazarı da 1973'lü yıllardan beri bu konuya kafa yormaktadır. Nitekim şimdiye kadar yaptığım analizlerden bazılarını neşrettim. Özellikle 1982'de Fransızca olarak kaleme aldığım *"Analyse Sémantique et Sens Scientifique du Mot "alaqa" dans le Coran"* (*Kur'ân*'daki "alaka" Kelimesinin Semantik Analizi ve İlmî Anlamı) adlı makalem Kahire Arap Dil Akademisi Başkanı Sayın Dr. İbrahim Madkur'un tensibiyle Prof. Z. M. Hudayrî tarafından *"El-Alaqatu ve Hakikatuhe'l-ılmiyyetu"* (Alaqa ve ilmî gerçeği) adıyla Arapçaya tercüme edilip *"El-Urvetu'l-Vusqâ"*da (S. 34, s. 63-65, Ağustos-Eylül, 1982, Kahire 1982) yayımlanmıştır. Bu çalışmanın Türkçesi ileriki sayfalarda yeralmaktadır.

II - Arap Dil Semantiği

Yukarıda Arapçanın tarihte bir ilim dili olarak kullanıldığını ve semantik analizler için son derece elverişli olduğunu, bunun için de etimolojik sözlüklerinin çok güzel ve geniş hazırlandığını söylemiştik. Arapçadan dilimize geçen kelimelerden birkaçını örnek alarak semantik analizler sonucu ortaya çıkacak gerçek tanımlarını yaptıktan sonra asıl konumuz olan *Kur'ân* ve semantik ilişkilerine geçeceğiz.

"Akıl" kelimesi dilimize Arapçadan girmiş ve *"ukl"* kökünden gelen bir kelimedir. Semantik olarak *"bağlamak"* anlamındadır. Zira etimolojik olarak öz Arapçada "deve kösteği"nin adıdır. Devenin muayyen bir mekândan uzaklaşmaması için ön ve arka ayaklarından birerini çaprazlama olarak bağlayan kösteğin veya bağın adı iken, bilâhere bu kelime insanın başına kadar bir evrim geçirmiş ve semantik anlamını orada da korumuştur. Çünkü *"duygu ve düşünceleri, kavramları ve olayları birbirine bağlayan ruhî melekeye"* akıl denmiştir. Batı dillerinde akıl kelimesi *"İntelligence"* kelimesi ile karşılanmaktadır. Latince *"Intellectus"* olan bu kelime Grekçe *"selectus"*tan gelmedir. Selection yani, seçme, tercih etme anlamındadır. O halde Batı dillerinde akıl *"iyi ile kötüyü, büyükle küçüğü, fay-*

dalı ile zararlıyı vs.yi seçen, ayıran veya ayıklayan melekemize" denmektedir. Öz Türkçede akıl *"us"* kelimesiyle ifâde edilmektedir. Negatif hali kullanılmayan bu kelimenin etimolojisini henüz bilmediğimizden kullanılışına göre bir hüküm vermek gerekirse, herhalde *"davranışları kontrol eden melekeye"* denir demek daha doğrudur. Görüldüğü gibi, akıl ruhî bir melekedir ve Arapçada bu melekenin *"bağlama"* özelliği dikkate alınırken Grekçe ve Lâtincede *"ayıklama"* vechesi esasa alınmış, Türkçede de *"kontrol etme"* yönü vurgulanmıştır. O halde aynı ruhî melekenin farklı vecheleri dikkate alınmıştır.

"Hikmet" kelimesi de tıpkı akıl kelimesi gibi, dilimize Arapçadan girmiştir. Kök harfleri *"H-K-M"* dir. Bu kök etimolojik olarak *"Devenin dizginlerini tutmak, taşkınlığına mani olmak"* anlamındadır. Buradan anlaşılıyor ki bu kök kısaca *"engel olmak"* anlamındadır. Bu kökten türeyen kelimeler şayet bu kök anlamı ihtiva edecek bir tanıma müsait iseler, türeyen ile kök arasında semantik bağ vardır denir. Şayet böyle bir bağ tesis edilemiyorsa o zaman tanımda bir hata vardır ve o tanım sonradan kazandırılan bir tanımdır denir. Şimdi *"H-K-M"* kökünden gelen müştakları verelim ve onların semantik tanımlarını gösterelim:

HâKiM	: zulme engel olan
maHKeMe	: zulmün engel olunduğu yer
HeKiM	: hastalığa engel olan (Hakim kelimesinin tahfifi)
HaKeM	: kuralsızlığa engel olan
taHKiM	: yıkılmaya, çökmeye engel olan
istiHKâM	: düşmanın ilerlemesine engel olan
HüKüMet	: anarşi ve kanunsuzluğa engel olan
HaKîM	: sapık fikir ve inançlara engel olan
HiKMet	: sapık fikir ve inançlara engel olma, dalâlete engel olan bilgi

Bu semantik tanımlar uzun araştırmalardan sonra elde edilmiş olup, burada sadece neticeleri gösterilmiştir. Görülüyor ki, *"hikmet"* kelimesi *"hakikat dışı olan ve kişiyi dalâlete sevkeden herşeyi engelleyen bilgi veya iksir"*e ad olmaktadır. Buna ister ilham veya vahiyden kaynaklanıyor diyelim isterse ilim veya felsefeden kaynaklanıyor diyelim farketmez.

Semantik için son derece önemli olan kelimelerin etimolojisi aynı zamanda o kavmin öz kültürünü de yansıtır. Mesela eski dilcilerin şu sözü meşhurdur: Arapça deve dilidir. Deveden örneği olmayan bir kelimenin muarrap (arapçalaşmış, yabancı) olduğu düşünülebilir. Türkçe ok, yay ve at dilidir. Kelimelerin etimolojilerinde bunlarla ilişki veya bunlardan örnekleri olmalıdır. Grekçe deniz dilidir. Denizcilik veya balıkçılıktan örnekleri olan kelimelerle mücehhezdir. Semantik bağ kurulurken cisimden isme, isimden mefhuma geçişte bu özellikler önem taşır.

III - *Kur'ân* ve Semantik Metod

Konuyu *Kur'ân* açısından ele alırsak meselenin ne kadar önemli olduğunu rahatlıkla görebiliriz. *Kur'ânî* kavramların semantik analizleri, *Kur'ân*'ı çok daha iyi ve doğru anlamamıza yarayacaktır. Bu hususa bizzat *Kur'ân* işaret etmektedir. *Kur'ân*'da birçok kere geçen *"lisânen arabiyyen", "Kur'ânen arabiyyen"* tabirleri, bir yandan *Kur'ân*'ın Arapça olduğunu vurgularken diğer yandan da Arapçayı bir lisan haline getiren temel veya köke dayanıldığında daha iyi anlaşılacağını ima etmektedir. Çünkü onun Arapça olduğunu vurgulamak muarrap olmadığını ispat etmektir. Bunun için de öz Arapçada kelimenin kökünü aramaktır. Tabiri câizse kelimelerin deveden örneklerini bulmaktır. Dolayısıyla semantik bağları oluşturmaktır. Öyleyse semantik metod *Kur'ân*'ın metodudur. Zaten *Kur'ân* diğer yandan kendi sistematiği içinde âyetleri birbiriyle tefsir etmekte, bir âyete verilen anlamın diğer âyetlerle tevfiki vurgulanmakta ve insanoğlu âyetler üzerinde tefekküre davet

edilmektedir. Bir kere daha tekrar etmek gerekirse, semantik, *Kur'ân*'ın bize önerdiği kendi metodudur diyebiliriz.

Semantik analizler sadece kavramlarda değil, kontekslerde ve stilistik anlatımlarda da görülür. Konteks semiolojisi diyebileceğimiz bu özellik *Kur'ânî* icazda daha sık rastlanmaktadır. Meselâ

واذ قال ربك للملئكة انى جاعل فى الارض خليفة قالوا اتجعل فيها
من يفسد فيها ويسفك الدماء ونحن نسبح بحمدك ونقدس لك قال
انى اعلم مالا تعلمون

(Bakara, 2/30)

âyet-i kerimesini hemen hemen her müfessir veya mütercim "Hatırla o vakte kim Rabbin meleklere 'Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti. Melekler de 'orada kan dökecek, fesat çıkaracak birini mi yaratacaksın? Halbuki biz seni hamdinle tesbih ediyor ve seni takdis ediyoruz' dediler. Allah da 'Ben sizin bilmediklerinizi bilirim' dedi" şeklinde tercüme ediyorlar ki, böyle bir tercüme konteks semiolojisi bakımından yanlış bir tercümedir. Bir kere "ce'ale halifeten" halifeyi tayin etmek demektir ve buradan gelen "câ'ilun... halîfeten" (halifeyi tayin etmekte olan hattâ tayin eden) demektir. Cenâb-ı Hakk burada gelecekte yapacağı bir işi değil, halihazırda yapmakta olduğu bir işi haber veriyor. Öte yandan kontekse göre, halife yaratmak söz konusu değil. Yaratma bitmiş sıra halife tayinine gelmiştir. Kontekse göre söz konusu olan da budur. Bu tayinin insan türü lehine bir gelişme göstermekte olduğuna şahit olmakta olan melekler de gelecek (istikbal) sigasıyla değil "hal" sigasıyla "orada fesat çıkarmakta ve kan dökmekte olanı mı halife tayin ediyorsun Ya Rabb" şeklinde ifadede bulunuyorlar. Bu konudaki geniş açıklamaları Fransızca kaleme aldığımız doktora tezinde belirttik. Kısaca bu âyet-i kerime şöyle tercüme edilmelidir: *"Hani Rabb'in meleklere: 'Ben yeryüzünde bir halife tayin etmekteyim' dediğinde onlar da: 'Orada fesat*

çıkarmakta ve kan dökmekte olanı mı Ya Rabb tayin ediyorsun. Halbuki biz Seni hamdinle tesbih ediyor ve Seni takdis ediyoruz' dediklerinde Allah da onlara 'Ben, sizin bilmediklerinizi bilirim' dedi".

Bu şekilde bir tercüme *Kur'ân*'ın nassına en uygun olan tercümedir. Pekçok tefsir hatalarından bizi korur. Pekçok sorunun cevabı kendiliğinden ortaya çıkar. Müslümanları bir takım yahudi hurafelerinden ve muharref *Tevrat* yorumlarından korur.

Semantik analizlerin konteksle alakalı olanları hakkında *Kur'ân*'dan pekçok örnek gösterebiliriz. Bunlardan en meşhur ve en çarpıcı olanı *Kur'ân*'ın ismini vermediği ama geleneğin *"Hızır"* adını verdiği zatın fiilleriyle ilgili konteksin tahlilidir (Kehf 18/65-82). Çok kısa belirtmek gerekirse burada üç fiil söz konusudur: Geminin delinmesi, birinin öldürülmesi ve duvarın doğrultulması. Dikkat edilirse yorumlar kısmında bu fiilleri meydana getiren iradeler ve hattâ fâil farklı gösterilmektedir. Şöyle ki: Gemiyi deldiğinde(فاردتُ ان اعيبها) *"onu kusurlu kılmak istedim";* birini öldürdüğünde (فاردنا ان يبدلهما): *"bundan daha hayırlısıyla değiştirmek istedik";* duvarı doğrulttuğunda: (فاراد ربك) *"Rabbin istedi"* şeklinde açıklamada bulunmaktadır. Şu halde birinde *"ben istedim"* derken, ikincisinde *"biz istedik"*, üçüncüsünde ise *"Rabbin istedi"* diyerek adı geçen fiilleri farklı iradelere dayamaktadır. Bu bir anlamda bütün fiilleri üç ana kategoride toplamamızın mümkün olduğuna bir işarettir.

1) Kişinin kendi iradesiyle meydana gelen fiiller.

2) Tanrı'nın iradesiyle kulun iradesinin ayniyetiyle meydana gelen fiiller *("Oku sen atmadın Allah attı"* âyetinde olduğu gibi).

3) Sadece Tanrı'nın iradesiyle meydana gelen fiiller.

Bütün bu olaylar genel anlamda elbette Tanrı'nın iradesiyle cereyan etmiştir ama Cenab-ı Hakk'ın kullarına verdiği yetki ve irade neticesi kullar da bazı fiilleri işlerler. Kehf suresinde geçen bu olayların semantik analizlerini değerlendirmele-

rini uzun uzun ele alacak değiliz. Bizi burada ilgilendiren en önemli iki hususa işaret edip, tekrar edilegelen bir tefsir hatasını göstereceğiz.

1) Âyette geçen *"el-ğulâm"* kelimesi *"çocuk"* diye tercüme edilmektedir. Böyle bir tercüme hem kontekse hem de *Kur'ân*'ın özüne uymamaktadır. Çünkü *"ğulâm"* kelimesi, ana babaya nisbetle *"evlat"* anlamındadır. Babası diyelim ki seksen yaşında olan altmış yaşındaki bir kişi, ebeveynine nisbetle onların ğulâmıdır. Hattâ İbn Sîde'nin dediği gibi, doğumundan saçların ağarmasına kadar hayatın her safhasıdır. O halde âyette geçen *"el-ğulâm"* kelimesini reşit biri olarak anlamak ve onu *"evlat"* veya *"delikanlı"* diye tercüme etmek daha doğrudur.

2) Yeryüzünün hiçbir hukuk sisteminde olmadığı gibi, ilâhî hukukta da olmayan bir yorum söz konusu edilegelmiştir. O da istikbalde işlenmesi muhtemel bir fiilin, daha işlenmeden en ağır bir ceza ile tecziyesidir. Bu husus, tekrar edilegelen bir tercüme ve hattâ bir tefsir hatasıdır. Konteksin semantik bir analizi yapılmadığından bu nevi tercüme hataları ortaya çıkmaktadır. Delikanlının veya anası babası mü'min olan evladın katli konusunda, olaya bir açıklık getiren zat

وامّا الغلام فكان ابواه مؤمنيْن فخشينا ان يرهقهما طغيانا وكفرًا

şeklinde belirtmektedir. Bu âyete hemen hemen her mütercim ve müfessir *"Çocuğa gelince, onun anası babası mü'min idiler. Çocuğun onları isyana ve küfre sevkedeceğinden korktuk."* şeklinde tercüme etmekte ve bu minval üzere yorumlamaktadırlar. Böyle bir tercümenin yanlış olduğunu hep beraber görelim. Âyette geçen "خشي" fiili genel olarak *"ummak"* ve *"korkmak"* manasındadır. Kendisine *"nâ"* zamiri bitiştiğine göre bu zat yalnız değildir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, İlâhi irade ile kulun iradesinin ayniyetiyle işlenmiş bir olay söz konusudur. Durum böyle olunca *"haşiye"* fiilinin yaygın anlamları olan *"ummak"* ve *"korkmak"* anlamları bu tefsire uygun düşmez. Zira Allah ne umar ne de korkar. O halde bu fiilin semantik bir

analizi gerekecektir. Uzun tahlillerin kısa neticesini burada göstermeye çalışalım. Buraya uygun olan semantik anlam *"kerihe=uygun bulmamak, uygun görmemek"* anlamıdır. Ayrıca (ان يرهقهما) mastar müevveldir. Mastarlar isim grubundandırlar ve zamansız fiildirler. Şu halde bu mastarı istikbal sigasiyla tercüme etmek yerine hal sigasıyla tercüme etmek kontekse daha uygundur. Yani *"sevkedecek"* şeklinde değil, *"sevketmekte"* şeklinde tercüme en uygun olanıdır. Bütün bunları bir araya getirirsek âyetin tercümesi şöyle olur: *"Delikanlıya gelince, anası-babası mü'min idiler. Onun, onları küfür ve isyana sevketmekte oluşunu uygun görmedik"*. Bu tercüme *Kur'ân* nassına en uygun olan tercümedir. Semantik analiz sonucu ortaya çıkan tercüme budur. Delikanlı o suçu işlemiş ve işlemektedir. Anası babası mü'min olduğuna göre kendisi değildir. Dinsizin dindar üzerinde bir baskısı vardır. Bu keyfiyet semâvî dinlerin hukukuna göre katli gerektiren bir fiildir. Nitekim infaz edilmiştir. İnfaz bir sâbiye değil bir reşite olmuştur. Kısaca *Kur'ân* muciz, insanoğlu âcizdir.

Görüldüğü gibi, semantik metod *Kur'ân*'ın kendi metodudur ve onu en iyi anlayabileceğimiz bir metoddur.

Teklif

Yeniden yapılacak olan *Kur'ân* meal ve tefsirinin mutlaka *Kur'ân*'ın kendi metodu olan semantik metodla yapılmasını, Kur'ânî kelime ve kavramların semantik analizlerinin bir ekipce gerçekleştirilmesini ve buna göre bir uzman heyet oluşturulmasını teklif ediyorum. Aksi halde tarihî tercüme ve tefsir hatalarını bir kere daha yineletmiş olmanın vebali kimindir? Allah bilir.

İNDEKS

A

Abduh (Muhammed): 57, 58
Abdullah b. Mes'ud: 37, 192
Abdüluzza: 201, 202, 203
Âdem (Hz): 8, 53, 54, 55, 57, 58, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 94, 98, 138, 146, 175, 218
afera: 190
Ahmet b. Hanbel: 115, 119, 173
Ahmet Yesevî: 137
Akkad: 207
Akseki: 55, 57, 58
alaqa: 19, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 54, 64, 66
Alexandre (IV) (Papa): 140
Ali (Hz.): 14, 29, 30, 36, 43, 58, 93, 125
Allah: 11, 13, 18, 22, 23, 24, 25, 29, 32, 34, 35, 39, 40, 42, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 61, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 82, 83, 84, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 124, 126, 127, 128, 129, 142, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 160, 162, 166, 167, 168, 169, 174, 175, 176, 177, 188, 193, 195, 196, 201, 204, 205, 208, 209, 211, 212, 213, 214
allégorie: 197
Alman: 137, 141, 142
analitique: 18
analoji: 197
Anenda: 134
apoloque: 197
Appenzel: 144
apriori: 186
Arabistan: 136
aradahum: 74
Arâ'isü'l-Kur'ân: 207
Arap örfü: 12, 136, 145, 150, 173, 180
Araplar: 136, 150, 165
Arcturus: 186
Aristo: 18
Asaf İbn Berhiya: 192
Ashab-ı Cemel: 154
Atay (H.): 18, 91, 95, 96, 98, 109, 119, 173, 180
Ateş (S): 18, 48, 52, 63, 66, 91, 94, 96, 97, 201, 205
attribut: 197
atvâran: 53, 96
Augustin (Aziz): 139
Augustus: 135
Avrupa: 18, 101, 118, 119, 121, 129, 160, 197
Ayşe (Hz.): 29, 154, 155, 175

B

Babilli: 207
Bailly: 126
Bakire Meryem: Bkz. Meryem (Hz.)
Basra: 155
Başgil (A.F.): 102, 119, 130
Baudelaire (C.): 142, 143, 181
Bedir: 114, 181
Belkıs: 153, 189, 190, 193
Benî Âdem: 70
Benî İsrâil: 70
Benî Sakîfe: 125
Bernard (T): 143, 181
beşer: 57, 60, 61, 67, 69, 73, 75, 94, 95, 108, 112, 124
Biyolojik Nesil Ağacı: 59
Bizans: 114
Bloomfield: 18
Boran: 155
Bouchet (G): 144, 181
Bucaille (M): 35, 38, 66
Buda: 134
Budist: 134
Budizm: 134
Buyssens: 18

C

Camus (A): 101, 119
ce'ale halifeten: 20, 69, 90
Cebrail: 32, 67
Cemel vak'ası: 154, 155

Cenab-ı Hakk: 23, 69, 73, 172, 194, 196, 213, 214
cenin: 38, 39, 40, 41, 42
Chamfort: 143, 181
Chevalier (J) Arafat: 198, 205
Cinler: 190
Clément: 139
Courteline (G.): 143, 181

Ç

Çarlık Rusya: 137
Çin: 134
Çinliler: 215

D

Dârâ: 207
Davut (Hz.): 113, 128
Der Sperber: 198
déviation phylogénétique: 62
Deylemliler: 215
Dırar Mescidi: 117
diachronique: 18, 27
dûlet: 122
Durand de Fortmagne: 137

E

Ebu Amir: 117
Ebû Bekir (Hz.): 117, 124, 125
Ebu Berke: 154
Ebu Hanife: 80
Ebu Müslim el-İsfehânî: 57, 80
Ebu Said el-Hudrî: 156
Ebû Süfyân: 201
Ebû Talip: 202
ebu'l-beşer: 57, 67
Ebu'l-Fazl: 36
ecinne: 40
Eflatun: 18, 103
Efrûdun: 207
Ehl-i kitap: 71, 90, 98, 160
Einstein: 186
el-Câmiu'l-Ahkâm: 191
el-hakikatu'l-insaniyye: 58
el-hakimiyye: 125
el-Kamus: 36
Elmalılı Hamdi (Y.): 194
el-Menar: Bkz. Menar Tefsiri
embryon: 38, 41, 42
Emir Ali: 36
emplème: 197
Enes b. Mâlik: 173
Ergenekon: 208
er-Ruh: 94
Erzurumlu İbrahim Hakkı: 62
Eski Çin: 134
Eski Hint: 134
Eski İran: 135
Eski İsrail: 135
Eski Türkler: 136
Eski Yunan: 135
es-siyâde: 125
Esved b. Ka'b el-Ansî (Yemenli): 117
étapes consécutives: 53
Etat: 121, 130
etimolojiko-semantik: 190

F

faddale: 163
feminizm: 140
Filistin: 191, 195
Firavun: 113
flum (phylum): 62
fötüs (fotus): 41, 64
Füsûsu'l-Hikem: 191, 196

G

Galile: 185
Gaxotte (P.): 103, 119
Gılgameş Destanı: 207
Goncourt (J.de): 143
Giroud (A): 39, 41, 43
Grégoire (Papa): 139
Guirand: 18

H

Hakikatin Araştırılması: 141, 182
hakimiyet-i hakîkî: 127
hakimiyet-i mutlak: 127
halifetullah: 124
halikun: 94
halkan ahar: 64
Hamidullah: 113, 119, 131, 153, 155, 181, 202
hâulâi: 74
Havva (Hz.): 57, 67, 70, 71, 83, 145, 146
Hayber: 114
Hayberliler: 114
Hendek: 114
Henri (Hz.): 135
Hertig: 39
hımar (ç.humûr): 178
Hıristiyan: 68, 117, 139, 146, 160
Hızır: 23, 192
Hicaz: 67
Hicret: 148

Hilkat: 68
Hint: 134
Hipokrat: 37
hominisation: 55, 64
Homo erectus: 62
Homo sapiens: 62
hubut: 84, 86
Hudayrî (Prof. Dr. Z.M.): 19, 35, 42
Hudeybiye: 114
Hulefa-i Râşidîn (=Râşid halifeler): 117
Huneyn: 114
Huveyle b. Sa'lebe: 152
Hüdhüd: 189
hülle: 159

I

Intellectus: 19
ızam: 64

İ

İblis: 57, 75, 83
İbn Abbas: 61, 80, 192
İbn Cerîr: 63
İbn Fâris: 18, 28, 30, 61
İbn Fazlan: 137, 181
İbn Hazm: 154
İbn Kesir: 200, 201, 205
İbn Kuteybe: 80
İbn Manzûr: 28, 30, 61, 66
İbn Mes'ud: 192
İbn Miskeveyh: 62
İbn Sînâ: 18
İbnü'l-Arabî: 83, 191, 194, 195, 196
İbrahim Madkur: 19
İbrahim: 35, 57, 70, 72, 93, 108, 131, 207
İbranca: 67, 190
İdris (Hz.): 207
İfrit: 190, 191, 192
İkbal (M.): 85, 86, 212
İl: 122
ilmu'l-ma'na: 17, 27
imre'e: 58
İncil: 135
indallah: 72
indelbeşer: 72
İngiltere: 135, 140
İnnocent (VIII. Papa): 139
inorganik evrim: 52
ins: 61
İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi: 102, 119, 147
İntelligence: 19
İrâde ve Tasavvur Olarak Dünya: 141
İran: 135, 207
İranlılar: 154
İsa (Hz.): 54, 71, 72, 139
İskender (Büyük): 207
İslâm: 48, 55, 66, 68, 119, 129, 130, 131, 135, 136, 144, 147, 148, 149, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 165, 167, 169, 173, 175, 178, 179, 182, 198, 199, 201
İslamiyet: 104
İsrafil: 67
İsrail: 70, 135, 145
İsrailiyat (=israiliyyat): 12, 53, 98, 118, 207
İstanbul Efendisi: 137
İsviçre: 144
ittihad-ı zaman: 195
İzutsu: 18

J

Jules (II.) (Papa): 140, 143
Jung (G.): 198

K

Kağan: 136
Kahire: 6, 19, 35, 61, 64, 66, 196, 205
Kâme: 163
karneyn: 208
Kasımî: 155
Katolik: 139, 144
Katz: 18
kavvâmun: 163
Kaynuka oğulları: 114
Kınalızâde Ali: 62
Kisra: 154, 155
Kitab-ı Mukaddes: 35, 43
Kitabın bilgisine sahip olan: 190, 191, 192, 193
Kuba Mescidi: 117
Kudüs: 191
Kurayzalılar: 114
Kureyş: 57
Kureyşliler: 114
Kurtubî: 191, 196, 201
Kuruş (İran Kralı): 207
Kuşeyrî: 191, 196
kut: 91, 93, 127, 136

Kutadgu Bilig: 137, 182
Kuzey Arapları: 114
kün: 194

L

lâ takrabâ: 81
Lady Montaque: 137
larva evresi: 39
larve embryonaire: 38
Lelièvre: 39
Lenin: 138
Leon (X.) (Papa): 140
Levh-i Mahfûz: 193

M

Makedonyalı: 207, 211
Malebranche: 141, 182
Malleus Maleficarum: 139
maslahat-ı amme: 129
Mâturidî: 18
Maurras (C.): 101, 120
Medine: 114, 117, 124, 131, 153, 173, 187
Medine Site Devleti: 124
Medine sözleşmesi: 114
mef'ul gayr-i sarih:
Mekke: 114, 116, 187, 200
Menar Tefsiri: 57, 66, 81, 85
Meryem (Hz.): 108, 139, 147
Mescid-i Nebevî: 172
métaphore: 197
Mevkifu'l-Akl: 191, 196
Mevlâna Celaleddin: 73, 137, 181
Mikail: 67
Molière: 142, 182
Montaigne: 142, 182
Montesquieu: 103, 120, 144, 182
Mounin: 18
Muaviye: 201
mudğa: 37, 38, 41
Muhammed: 31, 92, 95, 96, 98, 111, 127, 178, 182, 200, 201, 202
Mustafa Sabrî: 191
mustakır: 195
Mutlak Varlık: 187
Müfredât: 28, 30, 36
Müseyleme el-kezzâb (Necdli): 24
Müslüman: 29, 104, 136, 146, 148, 153, 155, 159, 160, 175, 176, 177, 179, 207

N

Nadir oğulları: 114
Naram-Sin: 207
nefha-i ruh: 94
nefs vâhide: 57, 58, 71, 148
nefs-i emmâre: 83
nesnas: 62
Nietzche (F.): 142
Nuh (Hz.): 52, 56, 72
nutfe: 35, 37, 59, 64, 71

O

Oğuz Han: 207
Okyanus: 212
organik evrim: 59
Ortaasya: 211
Osman (Hz.): 125, 137, 155
Osmanlı: 137, 182, 207

Ö

Ömer (Hz.): 92, 125, 136
Özgür Aşk Büroları: 138
özgür aşk: 138

P

paleontolojistler: 62
parabole: 197
Paris Tıp Fakültesi: 6, 39
pesimist: 141
Peygamber: 12, 32, 37, 48, 53, 85, 86, 111, 112, 113, 114, 116, 117, 124, 131, 144, 145, 146, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 158, 172, 173, 174, 175, 178, 179, 180, 200, 201, 202, 203, 204, 210
préhumain: 62
Primus inter pares: 163
protoplazma: 59
Proudhon (J.): 103, 120, 142, 182

R

racul: 58
Ragıb el-İsfehânî: 28, 30, 58
Râzî (Fahreddin): 48, 84, 192, 196, 201, 205
recim: 159
régression: 63
remz: 197
Renard (J.) Mauriac (F.): 143, 182
Resulullah: 124, 154, 173
Reşit Rıza: 66, 85
rida': 146
Rock: 39
Roma: 135
ruhî evrim: 52

Rukiye (Hz.): 201
Rus: 137, 138
Ruslar: 137

S

Salacrou (A.): 142, 182
Sana'a: 191
Sapiens-Sapiens: 62
Saussure: 18
Schopenhauer: 141, 182
Seba: 153, 189, 191
sémantiké: 17, 27
sémantikos: 17, 27
Semboller Ansiklopedisi: 211
sémiologie: 17, 27
Semra binti Nuheyk: 153
Serendip Adası: 67
Sıhah: 36
Slavlar: 137
souveraineté: 125
sovereignty: 125
Sovyet Anayasası: 138
spermatozoide (spermatozoid): 35, 59
stades embryonnaires: 40
Stalin: 138
State: 121
Status: 121
structurale: 18, 27
Suarès (A.): 143, 182
sumbolos: 197
sumbolus: 197
superaneitas: 125
superanus: 125
superior: 125
Süfyan b. Uyeyne: 80
Süleyman (Hz): 17, 47, 67, 91, 153, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196
Sümerli: 207
Süryani: 68
synchronique: 18, 27

Ş

Şam: 201
şecere: 81
Şeytan: 75, 76, 78, 79, 81, 199
Şifa binti Abdillah: 153

T

tabii ve sun'î ayıklama: 61
tahavvul (istihale): 53
Talha (Hz.): 155
Tanrı: 23, 34, 47, 55, 60, 62, 76, 105, 106, 108, 187, 193, 199
tatavvur: 53, 96
tebbet: 200, 205
Tebük: 114
tedebbür: 11, 12, 13
Tevrat: 23, 68, 80, 119
tıfl: 64
töre: 136
transformisme (transformizm): 53
Türk: 6, 29, 55, 66, 131, 137, 181
Türkiye Mektubları: 137
Türkler: 136, 137, 160, 215

U

Uhut: 114
unsa: 58
us: 20
Utbe: 201
Uteybe: 201

Ü

Ümmü Cemil: 201, 203
Ümmü Gülsüm (Hz.): 201

V

va'dribuhunne: 162, 164
Vânî Mehmet Efendi: 207
Veda: 134
Vehb b. Münebbih: 80
vehm-i bâtıl: 83
Vlademir: 138

Y

Yahudi: 68, 114, 135, 160
Ye'cüc ve Me'cüc: 207, 215
Yemen: 117, 189, 191, 195
Yemenli: 207
Yunan: 37, 135
yusikumullah: 167

Z

zeker: 58
zikr: 137, 210
Ziya Gökalp: 136
Zola: 142
Zübeyr: 155
Zülkarneyn: 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217
zygotte: 64

SURELER VE AYETLER

(Sure numaraları köşeli parantez içinde, âyet numaraları koyu renkte verilmiştir.)

Ahzab [33]: **6**/174, **28-30**/174, **32**/174, **32-34**/174, **33**/154, **35**/149, **53**/175, **59**/176
Alaq [96]: **2**/39, 40, 42
Âl-i İmran [3]: **26**/127, **59**/54, 71, **110**/123, **156**/164.dn, **195**/148
Ankebut [29]: **43**/155
A'raf [7]: **11**/75, 87, **12**/76, **20-22**/79, **23**/85, **26**/174, **28**/107, **87**/127, (189-190) 71
Bakara [2]: **2**/14, 72, 108, 113, 116, 160, 161, 164, **30**/22, 68, 69, 73, 89, 128, **31-37**/87, **34**/75, 77, **35**/78, 80, **36**/81, 86, **37**/84, **38**/85, 86, **60**/164, **187**/158, **188**/123, **216**/116, **221**/160, **256**/113, **258**/108, **273**/164
Casiye [45]: **24**/107, **25-26**/110
Cum'a [62]: **1**/127
En'am [6]: **164**/86, **165**/128
Enbiya [21]: **30**/50, **31**/42
Enfal, [8]: **12**/164, **72**/115
Fatır [35]: **1**/54, 60, **11**/54
Furkan [25]: **2**/150, **4-6**/111, **7-9**/111
Hac [22]: **41**/123, **5**/36, **73-74**/109, **78**/57, 70
Hakka [69]: **17**/127, **38-52**/127
Haşr [59]: **23**/127, **7**/122
Hicr [15]: **28**/60, 87, **28-31**/75, **30**/75, **33**/87
Hucurat [49]: **13**/58, 148
İbrahim [41]: **10**/29
İnsan [76]: **1**/56, **3**/105
İsra [17]: **9**/47, 112, **32-34**/81, **33**/150, **61**/75, 76, **90-93**/112
Kâfirûn [109]: **6**/113
Kasas [28]: **32**/104, **68**/60
Kehf [18]: **5**/75, 77, **29**/105, **37**/56, 64, **50**/75, 77, **65-82**/23, **83-98**/206
Leyl [92]: **3**/148
Lokman [31]: **12**/107, **28**/52, **33**/87
Maide [5]: **32**/150, **104**/107, **106**/168
Meryem [19]: **88-89**/108
Muhammed [47]: **4**/164, **24**/11, **25**/116, **57**/164
Mücadele [58]: **1-6**/152
Mü'min [40]: **12**/127
Müminun [23]: **14**/35
Mümtehine [60]: **8-9**/114, **10**/160, **12**/151
Müzemmil [73]: **20**/164.dn
Nahl [16]: **58-59**/150, **72**/156, **81**/176, **97**/149, **125**/113
Nas [114]: **1-3**/127
Necm [53]: **32**/40
Neml [27]: **38-42**/190, **62**/128, 150, **64**/104
Nisa [4]: **1**/56, 70, 167, 168, **3**/123, 156, 165, **15**/168, **21**/157, **33**/123, **35**/162, **43**/81, **58**/154, **94**/164.dn, **101**/164.dn., **128-129**/165, **135**/168
Nuh [71]: **13-14**/52, **14**/96, **17**/56
Nur [24]: **3**/159, 164, 178, **6-9**/168, **4**/50, 168, **30-31**/178, **31**/164.dn., **45**/50
Rum [30]: **21**/157
Sâd [38]: **26**/128, **71**/69, 87, **71-72**/94, **73**/75
Secde [32]: **7-9**/63
Şuara [26]: **72-76**/107, **151-152**/124
Taha [20]: **43-44**/113, **51**/62, **53**/50, **77**/164.dn., **114**/155, **115-117**/87, **116**/75, **118-119**/78, **120**/79, **120-121**/87, **124**/87
Talak [65]: **2**/168
Tebbet [111]: **1-5**/200
Tekvir [81]: **8-9**/150
Tevbe [9]: **20**/115, **41**/115, **71**/149, 153
Yasin [36]: **36**/61, 164, **77-78**/110
Yunus [10]: **18**/108, **78**/107, **100**/13, **108**/112, **109**/127
Yusuf [12]: **40**/127, **80**/127
Zuhruf [43]: **20**/107, **21-23**/107, **58**/164
Zümer [39]: **18**/104